

รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน ของเยาวชนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี*

A COMMUNITY-BASED LEARNING ACTIVITY MODEL FOR ENHANCING FINANCIAL LITERACY AMONG MUSLIM YOUTH IN PATTANI PROVINCE

ธีรวีร์ พึ่งตำบล^{1*}, अबดุลเลาะ เจ๊ะหลง¹, ซัมซู สาอุ², หมะหมุด หะยีหมัด²

Theeravee Phuengtambon^{1*}, Abdullah Chelong¹, Sumsoo Sau², Mahmood Hayeemad²

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkhla University, Hat Yai Campus, Songkhla, Thailand

²คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สงขลา ประเทศไทย

²Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkhla University, Pattani Campus, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: teeravee1531@gmail.com

บทคัดย่อ

ความฉลาดรู้ทางการเงินเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับเยาวชนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยที่มีบริบทสังคมและศาสนาอิสลามเป็นแกนกลางของการดำเนินชีวิต การบูรณาการหลักศาสนาอิสลามและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมทางการเงินที่ดีในเยาวชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและทดลองรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่บูรณาการหลักศาสนาอิสลามในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม และ 2) เพื่อประเมินผลการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในกลุ่มเยาวชนมุสลิม ผ่านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะทาง การวิจัยใช้การวิเคราะห์ห่ออกแบบและพัฒนากิจกรรม ทดลอง และประเมินผลกับเยาวชนมุสลิม จำนวนกลุ่มทดลองที่มีระดับความฉลาดรู้ทางการเงินต่ำ 31 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินความฉลาดรู้ทางการเงิน แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นและบูรณาการหลักศาสนาอิสลาม จำนวน 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเส้นทางเงินในชุมชน บ้านที่กั้นวันละบาท เงินยืมกับหนี้บุญ รู้สิทธิก่อนเสียเงิน แשר์ลูกโซ่สินเชื่อเถื่อน และกิจกรรมจากห้องเรียนสู่ตลาดนัดสายบุรี ส่งผลให้คะแนนความรู้ทางการเงินของเยาวชนเพิ่มขึ้น 2) เยาวชนมุสลิมมีความตระหนักรู้เรื่องการวางแผนการเงินและการออมตามหลักศาสนามากขึ้น ครอบครัวและผู้นำศาสนาให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้, ความฉลาดรู้ทางการเงิน, เยาวชนมุสลิม, การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรีจังหวัดปัตตานี

Abstract

Financial literacy is an essential skill for youth in the twenty-first century, particularly in Thailand's southern border provinces where Islamic socio-religious values play a central role in everyday life. Limited financial skills may undermine economic security, reduce opportunities for improving quality of life, and weaken community sustainability. Therefore, integrating Islamic principles with participatory community-based learning represents a crucial approach for fostering sound financial behaviors among youth. This study aimed 1) To develop and pilot a community-based learning activity model that integrates Islamic principles to enhance financial literacy among Muslim youth, and 2) To evaluate the outcomes of financial literacy development through the implementation of specialized learning activities. The research employed a context analysis to design and develop the activities, followed by implementation and evaluation with a purposive experimental group of 31 Muslim youths. Who demonstrated low levels of financial literacy. Research instruments included a financial literacy assessment, an activity appropriateness evaluation form, and a semi-structured interview. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data analyzed using content analysis. The findings indicated that 1) the developed community-based learning activity model, integrating Islamic principles, comprised six activities-Our Community Money Journey, My One-Baht Daily Record, Borrowing Money and Debt of Gratitude, Know Your Rights Before Spending, Werewolf: Ponzi Schemes and Illegal Loans, and From Classroom to Sai Buri Market Fair- and significantly improved the experimental group's financial knowledge. 2) Muslim youth reported increased awareness regarding financial planning and saving in accordance with Islamic teachings, while family members and religious leaders actively supported and participated in the learning process.

Keywords: Learning Activity Model, Financial Literacy, Muslim Youth, Community-Based Learning, Sai Buri District Learning Promotion Center Pattani Province

บทนำ

เยาวชนมุสลิมเป็นกลุ่มที่มีลักษณะที่แตกต่างและมีความจำกัดเฉพาะในทางสังคมและวัฒนธรรม จะต้องเผชิญกับความท้าทายทางการเงินมากกว่าเยาวชนที่นับถือศาสนาอื่น เพราะจะต้องมีการบูรณาการหลักการทางการเงินของอิสลามเข้ากับระบบการเงินสมัยใหม่ โดยจากการศึกษาวิจัยของ Abdullah, M. A. & Anderson, A. ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นักศึกษามุสลิมมีความเข้าใจที่จำกัดเกี่ยวกับหลักการทางการเงินของอิสลาม ซึ่งอาจส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเงินในอนาคต (Abdullah, M. A. & Anderson, A., 2015) ซึ่งเห็นได้จากงานวิจัยของ Sohail M. ที่ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนมุสลิมต้องเผชิญกับความท้าทายในการบูรณาการหลักการทางการเงินของอิสลาม (Islamic Finance) เข้ากับระบบการเงินสมัยใหม่ ซึ่งบางครั้งอาจขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนา เช่น การห้ามรับดอกเบี้ย (Riba) หรือการลงทุนใน

ธุรกิจที่ขัดต่อหลักศาสนา (Sohail, M., 2018) อีกทั้ง Marzuki, A. et al. พบว่า เยาวชนมุสลิมมีระดับความฉลาดรู้ทางการเงินที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย โดยเฉพาะในด้านความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักศาสนา (Marzuki, A. et al., 2019) และมาเลเซียเป็นประเทศที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับจังหวัดในชายแดนภาคใต้ของไทย คือ เยาวชนมุสลิมมีความรู้ที่จำกัดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักศาสนา (Shariah-compliant Financial Products) ซึ่งอาจส่งผลให้พลาดโอกาสในการลงทุนหรือการวางแผนการเงินที่เหมาะสม และจากการศึกษาของ Laeheem, K. ยังชี้ให้เห็นว่าเยาวชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นเยาวชนกลุ่มเสี่ยงการขาดความรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม มีผลสำคัญในการทำให้เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม (Laeheem, K., 2018) ซึ่งผลจากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านความฉลาดรู้ทางการเงินในเยาวชนกลุ่มนี้ได้

การขาดความรู้ทางการเงิน คือ หนึ่งในต้นตอสำคัญที่ทำให้เกิดหลายต่อหลายปัญหาตามมา การขาดความฉลาดรู้ทางการเงินทำให้เยาวชนไม่มีทักษะในการจัดการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินและการใช้จ่ายเกินตัว การไม่สามารถวางแผนการเงินและการออมเงินได้เป็นปัญหาหลักที่พบในเยาวชนที่ขาดความรู้ทางการเงิน ทำให้พวกเขาอาจต้องพึ่งพาการกู้ยืมเงินจากแหล่งที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง เช่น บัตรเครดิต หรือเงินกู้นอกระบบ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาหนี้สินที่รุนแรงขึ้น (Lusardi, A., 2019) และรายงานของ OECD ยังพบว่า ความรู้ทางการเงินที่ต่ำและการมีหนี้สินมากมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตที่แย่งลง โดยความฉลาดรู้ทางการเงินสามารถช่วยลดความเครียดที่เกี่ยวข้องกับภาระหนี้สินและส่งเสริมคุณภาพชีวิตได้ (OECD, 2021) นอกจากนี้ยังทำให้คุณภาพชีวิตลดลงเนื่องจากความเครียดจากปัญหาการเงินมีผลกระทบต่อความสามารถในการทำงาน การเรียนรู้ และความสัมพันธ์ส่วนตัว (Netemeyer, R. G. et al., 2018) ในด้านผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจการขาดความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนไทยยังส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อเยาวชนที่ไม่มีความรู้ทางการเงินกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาหนี้สินและการเงิน รัฐบาลต้องใช้งบประมาณในการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนทางการเงินเพิ่มขึ้น (Lusardi, A., 2019) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากประชากรที่มีปัญหาทางการเงินมีความสามารถในการบริโภคและการลงทุนที่ลดลง ทำให้เศรษฐกิจของประเทศชะงักงัน

งานวิจัยเชิงพื้นที่ในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี สะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัว ผู้นำศาสนา และชุมชนมีบทบาทสำคัญในฐานะ “ต้นน้ำ” ของการเรียนรู้ทางการเงินของเยาวชน โดยเยาวชนจำนวนมากได้รับการปลูกฝังวินัยทางการเงินผ่านกิจกรรมในครอบครัว เช่น การออมเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์ หรือการเก็บเงินเพื่อชะกาต ขณะเดียวกันผู้นำศาสนาที่มีบทบาทในการย้าเตือนให้เยาวชนตระหนักถึงหลักการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้องตามศาสนา โดยเฉพาะแนวคิด “เงินที่ใช้ต้องฮาลาล” และควรบริหารจัดการอย่างมีความรับผิดชอบตามหลักศาสนา ความเชื่อมโยงทางศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้การเรียนรู้ทางการเงินของเยาวชนในพื้นที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากพื้นที่อื่น อีกทั้งชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ยังมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ทั้งระบบเครือญาติและองค์กรชุมชนที่ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงิน เช่น ตลาดนัดชุมชนฮาลาลที่เปิดโอกาสให้เยาวชนฝึกวางแผนและบริหารรายรับรายจ่ายจากการจำหน่ายสินค้าฮาลาล หรือกิจกรรมสัปดาห์การเงินและศาสนาที่เชิญวิทยากรด้านศาสนาและการเงินมาถ่ายทอดความรู้และจัดเวิร์กช็อป ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

(Community-Based Learning: CBL) ที่ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและเสริมแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง (Sazana A. R. et al., 2018); (เมธาวี ขติยะสุนทร, 2555) จากบริบทดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้จำเป็นต้องอาศัยกลไกชุมชนควบคู่กับการศึกษาในระบบ โดยการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถบูรณาการบทบาทของครอบครัว ผู้นำศาสนา และองค์กรท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเงินให้สอดคล้องกับศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเยาวชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนทั้งในมิติการเงินและมิติทางสังคมของพื้นที่ชายแดนใต้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและทดลองรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่บูรณาการหลักศาสนาอิสลามในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม
2. เพื่อประเมินผลการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในกลุ่มเยาวชนมุสลิม ผ่านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะทาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ตามแนวคิดของ Borg, W. R. & Gall, M. D. ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและประเมินผลนวัตกรรมในบริบทจริงอย่างเป็นระบบ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ และรองรับการวัดประสิทธิผลในมิติต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด (Borg, W. R. & Gall, M. D., 1983) รายละเอียดระเบียบวิธีวิจัย มีดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทและความต้องการ (Context & Needs Analysis) ขั้นตอนแรกของการวิจัยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจบริบท สถานการณ์และความต้องการในการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยใช้วิธีการออกแบบและพัฒนาโมเดลกิจกรรม (Design and Development Approach) มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนากิจกรรมต้นแบบที่บูรณาการหลักการทางการเงินอิสลามเข้ากับทฤษฎีการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ Kolb, D. A. ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การสังเกตและสะท้อนคิดจากประสบการณ์ที่ได้รับ การสรุปเป็นแนวคิดหรือหลักการ และการนำความรู้ไปทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม ควบคู่กับแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) ซึ่งมุ่งให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และพื้นที่ในการสร้างประสบการณ์จริง ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนา ครอบครัว และทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงความรู้ทางการเงินเข้ากับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาอิสลาม อันจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเงินของเยาวชนอย่างเหมาะสมและยั่งยืน (Kolb, D. A., 1984) โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการมาสร้าง “กิจกรรมต้นแบบ” ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบความรู้ เจตคติและพฤติกรรมทางการเงินและสร้างโมเดลกิจกรรมให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จาก 3 สาขา ได้แก่ การเงินอิสลาม การพัฒนาชุมชน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อประเมินความตรง ประเด็นและความสอดคล้องกับเป้าหมาย โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม (Content Validity/IOC)

2. สร้างแบบประเมินความฉลาดรู้ทางการเงิน สร้างจากกรอบแนวคิด ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมความฉลาดรู้ทางการเงิน ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) = 0.80 - 1.00 และแบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 สาขา ได้แก่ การเงินอิสลาม การพัฒนาชุมชน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยมาตรวัด 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงโมเดลก่อนนำไปทดลองจริง โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินความฉลาดรู้ทางการเงินโดยอ้างอิงจากเกณฑ์สูง - ต่ำ ของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อใช้เป็นเกณฑ์เทียบคะแนนจากแบบวัดความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมและประเมินการเปลี่ยนแปลงความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมก่อนเรียนและหลังเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนตามเกณฑ์ในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินความฉลาดรู้ทางการเงิน

ความฉลาดรู้ทางการเงิน	คะแนนเต็ม	คะแนนต่ำ	คะแนนปานกลาง	คะแนนสูง
ความรู้ทางการเงิน	8	≤ 2	3 - 5	6 - 8
พฤติกรรมทางการเงิน	14	≤ 4	5 - 9	10 - 14
เจตคติทางการเงิน	8	≤ 2	3 - 5	6 - 8
คะแนนรวม	30	≤ 10	11- 20	21 - 30

จากตารางที่ 1 พบว่า เกณฑ์การประเมินความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมมีคะแนนเต็มรวม 30 คะแนน โดยแบ่งระดับคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต่ำ (≤ 10 คะแนน) ระดับปานกลาง (11 - 20 คะแนน) และระดับสูง (21-30 คะแนน) ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ทางการเงินมีคะแนนเต็ม 8 คะแนน โดยระดับต่ำอยู่ที่ ≤ 2 คะแนน ระดับปานกลาง 3 - 5 คะแนน และระดับสูง 6 - 8 คะแนน ขณะที่พฤติกรรมทางการเงินมีคะแนนเต็ม 14 คะแนน แบ่งเป็นระดับต่ำ ≤ 4 คะแนน ระดับปานกลาง 5 - 9 คะแนน และระดับสูง 10 - 14 คะแนน ส่วนเจตคติทางการเงินมีคะแนนเต็ม 8 คะแนน โดยระดับต่ำ ≤ 2 คะแนน ระดับปานกลาง 3 - 5 คะแนน และระดับสูง 6 - 8 คะแนน ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวใช้เป็นแนวทางในการแปลผลคะแนนจากแบบวัดความฉลาดรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างคะแนน

3. รับสมัครเยาวชนมุสลิมในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ สายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อทำการวัดความฉลาดรู้ทางการเงิน โดยเยาวชนมุสลิมที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 60 (กลุ่มตัวอย่าง) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 48 คน เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง จึงมีเยาวชนมุสลิมที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน จำนวน 31 คน ประกอบด้วย

- เพศชาย 17 คน (อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 7 คน, มัธยมศึกษาตอนปลาย 10 คน)
- เพศหญิง 14 คน (อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 8 คน, มัธยมศึกษาตอนปลาย 6 คน)

4. การทดลองใช้และประเมินผล (Implementation & Evaluation) ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย การดำเนินกิจกรรม การเก็บข้อมูลก่อนและหลังและการวิเคราะห์ผลลัพธ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยนำโมเดลกิจกรรมไปทดลองใช้จริงกับเยาวชนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความฉลาดรู้ทางการเงินต่ำ 31 คน (จากประชากรทั้งสิ้น 249 คน

ภายในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี โดยจัดกิจกรรมครบทั้ง 6 โมเดล ภายใต้การดูแลของผู้นำศาสนา ครอบครัว และครู

4.1 เก็บข้อมูลก่อนทดลอง (Pre-test) ใช้แบบประเมินความฉลาดรู้ทางการเงิน วัดความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

4.2 ดำเนินกิจกรรมตามแผนเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดตามลำดับที่ออกแบบไว้ โดยมีครอบครัว ผู้นำศาสนา และชุมชนเป็นพี่เลี้ยง/ผู้เสริมแรง โดยดำเนินกิจกรรม นอกสนามที่เป็นระยะเวลา 2 วัน 1 คืน เพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 6 กิจกรรม

4.3 เก็บข้อมูลหลังทดลอง (Post-test) ใช้แบบประเมินชุดเดียวกันกับ Pre-test วัดผลหลังเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลง

4.4 การสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มหลังจบกิจกรรม เพื่อเก็บเสียงสะท้อน ประสพการณ์ และข้อเสนอแนะ จากกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งผู้นำศาสนาและครอบครัว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติ t-test สำหรับกลุ่มสัมพันธ์ (Paired Samples t-test) ที่ระดับนัยสำคัญ .05

6. แบบประเมินความฉลาดรู้ทางการเงิน สร้างจากกรอบแนวคิด ครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมความฉลาดรู้ทางการเงิน ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) = 0.80 - 1.00 และแบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 สาขา โดยเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ ด้วยมาตร (Likert Scale 5 ระดับ) และข้อเสนอแนะเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงโมเดลก่อนนำไปทดลองจริง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การพัฒนาและทดลองรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่บูรณาการหลักการทางการเงินอิสลาม สามารถตอบสนองต่อความต้องการและวิถีชีวิตของเยาวชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ได้อย่างเหมาะสม โดยกิจกรรมต้นแบบ 6 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เปิดโอกาสให้เยาวชน ครอบครัว ผู้นำศาสนา และชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เป็นการถ่ายทอดแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ประสพการณ์ตรงร่วมกับการบูรณาการหลัก Maqasid al-Shari'ah ทำให้กิจกรรมมีความสอดคล้องกับบริบทและค่านิยมท้องถิ่น

ตารางที่ 2 กิจกรรมพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม

กิจกรรม	ความฉลาดรู้ทางการเงิน	หลักการเงินอิสลาม	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
1. เส้นทางเงิน ในชุมชนของเรา	ให้ความรู้เบื้องต้นทางการเงิน, ฝึกคิดวิเคราะห์และวางแผน, ตระหนักถึงการใช้จ่าย	แนะนำหลักห้ามดอกเบี้ย (Riba), การใช้เงินอย่างมี ศีลธรรม	ผู้นำศาสนาและชุมชนร่วมเป็น วิทยากร, เรียนรู้จากกรณีจริง ในท้องถิ่น

ตารางที่ 2 กิจกรรมพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม (ต่อ)

กิจกรรม	ความฉลาดรู้ทางการเงิน	หลักการเงินอิสลาม	การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. บันทึกฉันทน์ วันละบาท	พัฒนานิสัยการออม, ตั้งเป้าหมาย การใช้จ่าย, เรียนรู้การจัดสรร งบประมาณ	การออมเพื่อเป้าหมาย ฮาลาล เช่น ฮัจญ์, ใช้จ่าย อย่างประหยัด	ครอบครัวมีส่วนร่วมในการ กำหนดเป้าหมาย, ใช้บริบท ชุมชนเป็นแรงจูงใจ
3. เงินยืมกับหนี้บุญ	ฝึกทักษะการหาเงินจากทรัพยากรใน ชุมชน, เข้าใจการจัดการต้นทุนกำไร	การประกอบอาชีพสุจริต, หลีกเลี่ยงสินค้าฮาลาล	เรียนรู้จากพ่อค้าแม่ค้า, ผู้ประกอบการท้องถิ่นจริง ๆ
4. รู้สิทธิ...ก่อน เสียเงิน	ตระหนักถึงบทบาทเงินกับเป้าหมาย ชีวิต, ฝึกการตัดสินใจเรื่องใช้จ่าย	ใช้จ่ายอย่างมีเป้าหมายที่ สอดคล้องศาสนา, การบริหาร ทรัพย์สิน ตาม Maqasid	ใช้การสะท้อนคิดร่วมกับ กลุ่มเพื่อน ครู และผู้นำศาสนา
5. Werewolf แชร์ลูกโซ่ สินเชื่อถือน	วิเคราะห์ความเสี่ยงทางการเงิน, ตัดสินใจหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ผิด, ฝึกคิดเชิงวิจารณ์	แยกแยะสินเชื่อที่ผิดหลัก ชะรีอะฮ์, ปฏิเสธดอกเบี้ย และการหลอกลวง	ใช้เกมจำลองบทบาทในชุมชน, ผู้นำศาสนาให้ข้อคิดหลังเกม
6. จากห้องเรียนสู่ 9 ตลาดนัด สายบุรี	บริหารต้นทุน - กำไร, วางแผนการ ขายจริง, ฝึกเจตคติผู้ประกอบการที่ดี	ค้าขายฮาลาล, ตั้งราคา ยุติธรรม, แบ่งกำไรทำชะกาต	ตลาดนัดในชุมชนเป็นแหล่ง เรียนรู้จริง, เรียนรู้ร่วมกับผู้ใหญ่

จากตารางที่ 2 จากดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัย พบว่า เยาวชนมุสลิมกลุ่มดังกล่าวต้องการกิจกรรมที่ได้ลงมือทำจริงและได้รับแรงบันดาลใจจากผู้ประกอบการรุ่นใหม่ กิจกรรมจะต้องออกแบบให้ตอบโจทย์ทั้งสองระยะ โดยเน้นการฝึกคิด ฝึกวางแผน และลงมือทำธุรกิจขนาดเล็กในชุมชน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมจึงเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนรู้ที่ “เป็นระบบครบมิติ” โดยมีพื้นฐานองค์ความรู้ทางการเงิน ทักษะที่ดี และพฤติกรรมที่สามารถฝึกได้จริง อีกทั้งยังฝังคุณค่าทางศาสนาอิสลามและอาศัยพลังของชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนหลัก เยาวชนที่ผ่านกิจกรรมเหล่านี้จึงไม่เพียงได้รับความรู้ แต่ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในที่ลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และยุทธศาสตร์ประเทศด้านการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างแท้จริง เพื่อให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงและเติบโตเป็นผู้ประกอบการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. ประเมินผลการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในกลุ่มเยาวชนมุสลิม ผ่านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะทาง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดกิจกรรม กำหนดผลที่ต้องการให้เกิดผลที่พึงประสงค์จากการจัดกิจกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมทางการเงินของเยาวชนมุสลิมในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้สายบุรี โดยกำหนดเนื้อหาความรู้ที่มาจากความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการวัดความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน จำนวน 31 คน ได้ผลคะแนน ดังนี้

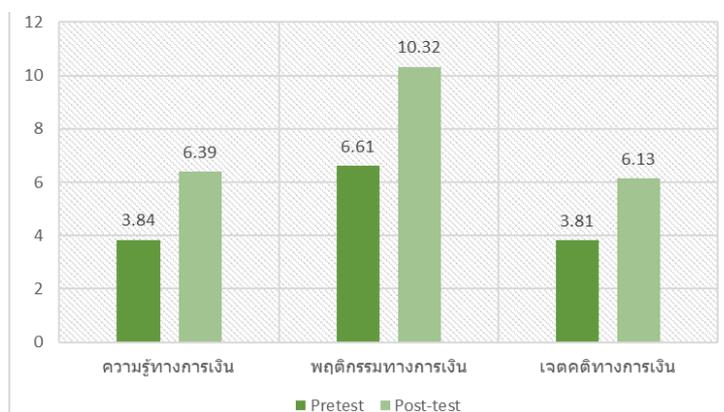
ตารางที่ 3 ระดับความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ความฉลาดรู้ทางการเงิน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม			ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม		
	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับคะแนน	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับคะแนน
ด้านความรู้ทางการเงิน	3.71	33.60	ปานกลาง	6.39	34.70	สูง
ด้านพฤติกรรมทางการเงิน	6.97	33.05	ปานกลาง	10.32	32.03	สูง

ตารางที่ 3 ระดับความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

ความฉลาดรู้ทางการเงิน	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม			ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม		
	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับคะแนน	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ระดับคะแนน
ด้านเจตคติทางการเงิน	3.45	33.35	ปานกลาง	6.13	33.27	สูง
รวม	14.13	100.00	ปานกลาง	22.84	100.00	สูง

จากตารางที่ 3 พบว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน ค่าเฉลี่ยคะแนน 14.13 อยู่ในระดับปานกลาง สามารถแยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ ด้านความรู้ทางการเงิน ได้คะแนนเฉลี่ย 3.71 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านพฤติกรรมทางการเงิน ค่าเฉลี่ยคะแนน 6.97 อยู่ในระดับปานกลาง และด้านเจตคติทางการเงิน ได้คะแนนเฉลี่ย 3.45 อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมในศูนย์การเรียนรู้สายบุรี จำนวน 31 คน พบว่า ความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม ค่าเฉลี่ยคะแนน 22.84 อยู่ในระดับสูง สามารถแยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ ด้านความรู้ทางการเงิน ได้คะแนนเฉลี่ย 6.39 อยู่ในระดับสูง ด้านพฤติกรรมทางการเงิน ค่าเฉลี่ยคะแนน 10.32 อยู่ในระดับสูง และด้านเจตคติทางการเงิน ได้คะแนนเฉลี่ย 6.13 อยู่ในระดับสูง สามารถเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินได้ดังแผนภูมิต่างนี้

ภาพที่ 1 เปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน

(n = 31)

คะแนนความฉลาดรู้ทางการเงิน	ค่าสถิติ					
	คะแนนเต็ม	\bar{x}	Σd	Σd^2	t	Sig.
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	14.13	266	2980	9.908	*.000
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	22.84				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม คะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 ข้อ ค่า t จากตาราง (เมื่อ $df = 30$, $\alpha = .05$) เท่ากับ 2.042 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 9.908 มีค่ามากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่า เยาวชนมุสลิมมีผลสัมฤทธิ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในแต่ละด้าน

(n = 31)

ความฉลาดรู้ทางการเงิน	ค่าสถิติ					
	คะแนนเต็ม	\bar{x}	Σd	Σd^2	t	Sig.
ความรู้ทางการเงิน						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	8	3.71	79	359	6.189	*.000
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	8	6.39				
พฤติกรรมทางการเงิน						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	14	6.97	115	603	8.518	*.000
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	14	10.32				
เจตคติทางการเงิน						
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	8	3.45	72	274	6.855	*.000
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	8	6.13				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม ด้านความรู้ทางการเงิน คะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 ข้อ ค่า t จากตาราง (เมื่อ $df = 30$, $\alpha = .05$) เท่ากับ 2.042 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 6.189 มีค่ามากกว่าค่า t จากตาราง ด้านพฤติกรรมทางการเงิน คะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 ข้อ ค่า t จากตาราง (เมื่อ $df = 30$, $\alpha = .05$) เท่ากับ 2.042 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 8.518 มีค่ามากกว่าค่า t จากตาราง ด้านเจตคติทางการเงิน คะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 ข้อ ค่า t จากตาราง (เมื่อ $df = 30$, $\alpha = .05$) เท่ากับ 2.042 ค่า t ที่คำนวณได้เท่ากับ 6.855 มีค่ามากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่าเยาวชนมุสลิมมีผลสัมฤทธิ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินทั้ง 3 องค์ประกอบ พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. การพัฒนาและทดลองรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ที่บูรณาการหลักศาสนาอิสลามในการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิม

ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่บูรณาการหลักศาสนาอิสลาม สามารถเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางการเงินในทุกมิติ (ความรู้ เจตคติ พฤติกรรม) ให้กับเยาวชนมุสลิม

ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในด้านพฤติกรรมการเงินที่เปลี่ยนแปลงสู่การออม การใช้จ่ายอย่างมีจริยธรรม และการวางแผนทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักศาสนา ผลนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb, D. A. ซึ่งชี้ว่าการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและลงมือปฏิบัติ ในบริบทจริง จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน (Kolb, D. A., 1984) สอดคล้องกับงานของ Sazana A. R. et al. ในมาเลเซีย ซึ่งพบว่า บทบาทของครอบครัวและผู้นำศาสนาในการให้คำแนะนำและส่งเสริมกิจกรรมทางการเงิน มีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเงินของเยาวชนในสังคมมุสลิม (Sazana A. R. et al., 2018) นอกจากนี้งานของ Umar, A. & Badri, M. ในอินโดนีเซียยังระบุว่า การจัดกิจกรรม financial literacy แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยให้เยาวชนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยลดอิทธิพลของค่านิยมบริโภคนิยมที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนา (Umar, A. & Badri, M., 2020) สำหรับบริบทประเทศไทยงานของ อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การพัฒนาความรู้ของเยาวชนมุสลิมต้องอาศัยกลไกของครอบครัว ชุมชน และสถาบันศาสนา อย่างเป็นระบบ โดยกิจกรรมที่จัดในลักษณะ “ชุมชนเป็นฐาน” จะช่วยให้เยาวชนเห็นแบบอย่างและได้รับการเสริมแรงด้านค่านิยมการออม การใช้จ่าย และการให้ความสำคัญกับชะกาตหรือการบริจาค (อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, 2563) นอกจากนี้ผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในโรงเรียน สามารถเพิ่มพูนทักษะและพฤติกรรมทางการเงินในกลุ่มเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

2. การประเมินผลการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในกลุ่มเยาวชนมุสลิม ผ่านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้เฉพาะทาง

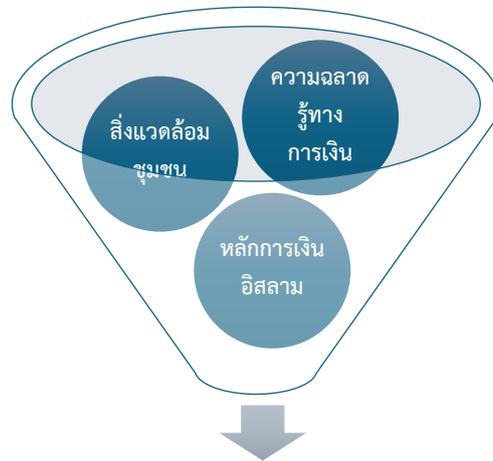
การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเงินตามหลักศาสนาอิสลามมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเงินไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผลการทดลองใช้กิจกรรมกับเยาวชนที่มีระดับความฉลาดรู้ทางการเงินต่ำในขั้นเริ่มต้น พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนมีระดับความรู้ทางการเงินสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยสามารถอธิบายหลักการวางแผนทางการเงิน การจัดสรรงบประมาณ การออม การลดความเสี่ยง และการเลือกผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เหมาะสมกับวัย ตลอดจนเข้าใจหลักการการเงินอิสลามที่ถูกต้อง เจตคติของเยาวชนก็พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น คือ มีความตระหนักถึงความสำคัญของวินัยทางการเงิน เห็นคุณค่าของการออมเพื่ออนาคต และให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม การบูรณาการบทบาทของชุมชน ผู้นำศาสนา และครอบครัวในกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างทักษะและพฤติกรรมทางการเงินในระยะสั้น หากแต่ยังสร้างค่านิยมที่ยั่งยืนตามหลักศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น งานวิจัยนี้จึงแนะนำให้หน่วยงานรัฐ โรงเรียน และองค์กรศาสนาในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นำแนวทางกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมนี้ไปประยุกต์ใช้และต่อยอด พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาสื่อและคู่มือการเงินอิสลามสำหรับเยาวชน โดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน เยาวชนมุสลิมในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีสามารถพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินได้ โดยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านพฤติกรรมทางการเงินเข้ามามีส่วนร่วมในหลักสูตรการสอนของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เนื่องจากการศึกษาเป็นจุดเริ่มต้น สร้างความรู้ ความเข้าใจ สามารถมุ่งประเด็นสำคัญหลายด้าน

เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชนโดยทั่วไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุทิตา ย่องไทยสง และอชิระ อุตมาน ได้ศึกษาการพัฒนาความฉลาดรู้การเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้การเงิน เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนมาเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษา (มุทิตา ย่องไทยสง และอชิระ อุตมาน, 2567) โดยสถาบันคีนันแห่งเอเชียเสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้การเงินโดยเน้นที่การเชื่อมโยงความรู้ให้เข้ากับบริบทในชีวิตประจำวันของนักเรียน (สถาบันคีนันแห่งเอเชีย, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

การสังเคราะห์องค์ความรู้ทางการเงินอิสลามโดยใช้ชุมชนเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินที่เหมาะสมให้แก่เยาวชนมุสลิมได้องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงิน

ภาพที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินที่เหมาะสมให้แก่เยาวชนมุสลิม

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่บูรณาการหลักการเงินอิสลามเข้ากับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีประสิทธิผลในการยกระดับความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมทางการเงินที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การหลีกเลี่ยงหนี้สินที่มีดอกเบี้ย การออมเงินตามเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักศาสนา และการตัดสินใจใช้จ่ายอย่างมีจริยธรรม ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงควบคู่กับแรงสนับสนุนจากชุมชน ครอบครัว และผู้นำศาสนา ช่วยเสริมแรงให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ในเชิงทฤษฎี งานวิจัยยืนยันศักยภาพของการประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับกรอบความฉลาดรู้ทางการเงินของ OECD-INFE และหลักการ Maqasid al-Shari'ah ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม ขณะทีในเชิงปฏิบัติ รูปแบบกิจกรรม จำนวน 6 กิจกรรม ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบ

ในการจัดการเรียนรู้ด้านการเงินสำหรับเยาวชนมุสลิมได้จริง โดยอาศัยทุนทางสังคมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญ หน่วยงานด้านการศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ และสถานศึกษาที่ดูแลเยาวชนมุสลิมควรนำรูปแบบกิจกรรม ที่พัฒนาขึ้นไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการหลักศาสนาอิสลามอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางการเงินอย่างรอบด้านและยั่งยืน และภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการบรรจุเนื้อหาความฉลาดรู้ทางการเงินที่สอดคล้องกับหลัก ศาสนาอิสลามในหลักสูตรการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง สถานศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น และสถาบันศาสนา เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม ของพื้นที่ชายแดนใต้ และสามารถขยายผลสู่พื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษา ต่อยอดโดยการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดอื่นหรือกับกลุ่มวัยที่แตกต่างกัน รวมทั้งศึกษาผลกระทบ ระยะยาวของกิจกรรมต่อพฤติกรรมทางการเงินและคุณภาพชีวิตของเยาวชน นอกจากนี้ควรพัฒนาและทดสอบ เครื่องมือวัดความฉลาดรู้ทางการเงินที่สอดคล้องกับบริบทของเยาวชนมุสลิมให้มีความละเอียดและครอบคลุมมิติ วัฒนธรรมและศาสนามากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- มุกิตา ย่องไทยสง และอชิระ อุตมาน. (2567). การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 11(3), 38-53
- เมธาวี ขติยะสุนทร. (2555). วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ที่รายงานในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ รายวันประชาชนของไทย. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา. มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- สถาบันคีนันแห่งเอเชีย. (2558). โครงการ “คนไทยก้าวไกล ใส่ใจการเงิน” 2558. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิที่ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อับลูเลาะ เจ๊ะหลง. (2563). การพัฒนาความฉลาดรู้ทางการเงินของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารวิชาการศาสนาและสังคม, 12(2), 101-115.
- Abdullah, M. A. & Anderson, A. (2015). Islamic financial literacy among bankers in Kuala Lumpur. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 3(2), 1-16.
- Borg, W. R. & Gall, M. D. (1983). *Educational Research: An Introduction*. (4th ed.). New York: Longman.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Laeheem, K. (2018). Problems in promoting Islamic ethics in adherence to the faith among Thai Muslim youths of Ban Kha Ling, Pattani province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(3), 526-533.
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: Evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 155(1), 1-8.

- Marzuki, A. et al. (2019). Islamic banking and finance: Current state of research. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 12(1), 1-29.
- Netemeyer, R. G. et al. (2018). How am I doing? Perceived financial well-being, its potential antecedents, and its relation to overall well-being. *Journal of Consumer Research*, 45(1), 68-89.
- OECD. (2021). G20/OECD report on financial consumer protection and financial inclusion in the context of COVID-19. Retrieved January 15, 2025, from <https://doi.org/10.1787/9add0870-en>
- Sazana A. R. et al. (2018). Financial Literacy and Savings Behavior among Malaysian Youths: The Role of Financial Socialization Agents. *Asian Journal of Economic Modelling*, 6(3), 273-281.
- Sohail, M. (2018). Islamic financial literacy: A conceptual framework. *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 26(1), 207-224.
- Umar, A. & Badri, M. (2020). Integrating Islamic Principles in Financial Literacy Education: A Framework for Muslim Youth. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 13(4), 697-712.